

פרשת החודש

שערי החודש והשבת

שבת וראש חודש – הקבוע והמתחדש

אחד מן העקרונות היסודיים בדרכי עבודת ד' הוא שיש לכל אדם צורת עבודה מיוחדת משלו, המתאימה לאות שלו בתורה¹. כך היו מבין גדולי הדורות כאלה שקבעו את עבודת ד' שלהם מסביב למועדים ולזמנים. החשיבות המיוחדת של המועדים פותחת בשבת, וממנה היא מסתעפת לכל ימי המועד בלוח השנה. אמנם כדי להבין את המלוא המשמעות של ערכים אלו צריכים לנסות לחדור לבעיית הזמן ולערכו המטפיסי, אך לא נעסוק בכך בשיחה זו, אלא רק ביחס שבין השבת לראש חודש.

היחס שבין הקבוע לבין המתחדש, בין הנתון לבין המתקדם – הוא מבעיותיה החמורות של המחשבה הדתית המודרנית. ביהדות יחס דו-פרצופי זה חריף במיוחד, שכן מצד אחד יסודה בכוח עליון, אך מצד שני היא גם רואה בהתפתחות ובהתקדמות העולם את תקוותו.

דיאלקטיקה זו, שבין הקבוע למתחדש, מוצאת את מקומה ביחס שבין שבת וראש חודש, אשר מהווים שני צירים של מערכת הזמנים בישראל. השבת ניצבת על הציר הקבוע שאינו תלוי בישראל, שהרי היא הייתה קיימת בעולם עוד לפני שנוצר עם ישראל, וקדושתה 'קביעה וקיימא'². ראש חודש לעומתה תלוי בקידושם של ישראל, כפי שאמרה התורה: "החודש הזה לכם"³, וממנו תוצאות לכל המועדים התלויים בקביעתו של החודש בידי בית הדין. השבת מקורה בשביתה האלוקית, ואילו ראש חודש תלוי במעשה בני האדם הקובעים את החודש, זה סטטי וזה דינמי. על כן אורו של ראש חודש הולך ומתגלה בתורה שבעל פה ככל שמתקדמים לעבר העתיד, והדינמיות ניכרת גם באופן התפתחות חגיגותו במהלך הדורות⁴.

ניגודיות זו, שבין הקבוע למתחדש, אנו מוצאים אף במערכות זוגיות נוספות, כגון השמש והירח, התורה שבכתב והתורה שבעל פה ועוד. בעוד שהשמש מסמלת את

¹ השווה 'מוסר הקודש' עמ' קלט: "העולם הרוחני בונה כל אחד ואחד לעצמו בקרבו. כל תכונה ההקשבה אינה כי אם הכשרה לבניין הנצחי העצמי של היחיד, כל מרכז התורה הוא הפסוק של שמו הפרטי. זהו כל כובד הדין, כל עומק השאלה, כל איום האחירות, כל חיבוט הקבר".

² חולין קא ע"ב.

³ שמות יב, ב, וכדברי הגמרא: "ישראל דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט ע"א).

⁴ ראה במאמר: 'ראשי חודשים במשנת ר' צדוק'.

מסלול הזמן הקבוע – הירח שכנגדה מסמל את השינוי והחידוש, ובעוד שהתורה שבכתב יסודה בנתון משמים – התורה שבעל פה יסודה בחדשנות של כל דור ודור.

אולם למרות הניגודיות שבין השבת וראש חודש – הם מופיעים במקרא פעמים רבות כצמד, כגון בהפטרות פרשת החודש הלקוחה מתוך נבואת יחזקאל: "שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השביעי יפתח וביום החודש יפתח"⁵. ללמדך שהשלמות איננה מושגת בהעדפת יסוד אחד על משנהו כי אם במיזוגם של השניים – הקבוע והמתחדש גם יחד, הנתון והמתפתח, הסטטי והדינמי.

פתיחת השערים לעתיד לבוא

נבואת יחזקאל זו, שבה אנו מפטירים השבת, עוסקת בעבודה המיוחדת במקדש בימי ניסן העתידיים. הסברם המדויק של חידושיו, בבחינת עולם המעשה, הוא מיעדיו של אליהו שעתיד לדרוש פרשה זו⁶. אולם על פי פשטם של דברים נראה שבסדרי מקדש המקום יבוא שינוי בימי מקדש הזמן, בשבת ובראש חודש: "שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה", ורק: "וביום השביעי יפתח וביום החודש יפתח".

פתיחת שערי העתיד בימי השבת והחודש עדות היא להתחדשותה ולהתעלותה של קדושת הזמן והמקום, וכך דרשו חז"ל:

"שערים שטבעו בארץ עתידים לעלות, להתחדש כל אחד ואחד במקומו, ושער החצר הפנימית הפונה קדים, ששת ימי המעשה יהיה סגור, וביום השבת הם נפתחים מאליהם ויודעים כל העם שבא יום השבת. וכן בראש חודש יהיו ישראל עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן ויודעין שבאותה שעה עלתה הלבנה ומקדשין את החודש בעליונים"⁷.

"ב שערים יש במקדש שהם כנגד י"ב ראשי חודשים שיש בשנה"⁸. משמעות הדבר ש"ב פעמים בשנה, בראשי החודשים, מתחדשות השגות ונפתחות דרכים בעבודת ד'. השערים שנפתחים אז הם בבחינת השערת הלב המתחדשת, ועל כך היו מזמרים בהלל

⁵ יחזקאל מו, א.

⁶ מנחות מה ע"א, ברש"י: "דעד שיבוא אליהו ויפרשנה לנו אין אנו יודעים לדרשה". ועיין 'חזון המקרא' ח"ב עמ' 223 ואילך.

⁷ ילקוט שמעוני יחזקאל ס' שפג. וראה 'שבת ומועד בשביעית' עמ' 221-222.

⁸ וראה בטור או"ח ס' תיז: "ויב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים".

שבראש חודש לפני שערי המקדש: "פתחו לי שערי צדק"⁹. על פתיחת השערים זו שתתחדש לעתיד לבוא, בחודש ובשבת גם יחד, מתנבא יחזקאל בהפטרותנו¹⁰.

שער המקדש הפנימי

ספר יחזקאל מורכב מנבואות פורענות ונחמה – פותח בפורענות ומסיים בנחמה. אותו שער פנימי, שעל פתיחתו העתידית מתנבא יחזקאל בנבואת הנחמה שבהפטרותנו, מוזכר בתחילת ספרו בנבואת פורענות:

"...ותבא אתי ירושלמה במראות אלוקים אל פתח שער הפנימית הפונה צפונה אשר שם מושב סמל הקנאה המקנה... ויבא אתי אל חצר בית ד' הפנימית והנה פתח היכל ד' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחריהם אל היכל ד' ופניהם קדמה והמה משתחווים קדמה לשמש... וגם אני אעשה בחמה לא תחוס עיני ולא אחמל וקראו באזני קול גדול ולא אשמע אותם"¹¹.

בהמשך הספר, מתנבא יחזקאל על הנחמה העתידית:

"כה אמר ד' אלוקים עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם ארבה אותם כצאן אדם. כצאן קדשים כצאן ירושלים במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי אני ד'"¹².

ההבטחה זו על ריבוי ישראל כצאן ירושלים במועד הקרבת הפסח¹³, באה כתשובה לדרישת העם לבניית ירושלים החרבה: "ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו"¹⁴. אותה הדרישה שלא עלתה בימי המקדש הראשון, עקב סמל העבודה זרה שבפתח, היא העולה בזמן הבית האחרון עת ייתן ד' לישראל "לב חדש ורוח חדשה"¹⁵, והיא המביאה עמה את הנבואה על פתיחתו לרווחה של השער הפנימי, בחודש ובשבת.

---

⁹ תהילים קיח, יט.

¹⁰ וכדברי הרד"ק (יחזקאל שם): "וגם זה יהיה חידוש לעתיד לבוא".

¹¹ יחזקאל ח, ג-יח.

¹² שם לו, לז-לח.

¹³ רש"י שם.

¹⁴ שם לה.

¹⁵ שם כו.

חדשנות ניסן

החדשנות מאפיינת את כל ראשי החודשים, אולם יותר מכל את ראש חודש ניסן, זאת בשל אופיו היהודי והיותו ראש השנה הישראלית, לעומת חודש תשרי שהוא ראש השנה האוניברסלית. עם היווצרותה של האומה הישראלית, בסמיכות ליציאה ממצרים, מקבלים ישראל את מצוות קידוש החודש – חודש ניסן. מצווה זו מבטאת את כוח החידוש הקיים בישראל, שהם המקדשים את החודשים, ומובילה אותם לגאולה ממצרים.

מיזוגם של השבת וראש החודש, הקבוע והמתחדש, הנתון והמתפתח – הוא המביא לגאולת ניסן שבאביב המתחדש. בשבת זו, שבה אנו קוראים על פרשת החודש, הזדמנו לפונדק אחד ראש חודש ניסן ושבת, ועל כן השפע הנתון והמחודש שניתן להשיג בה רב הוא, כדברי ר' צדוק הכהן: "וכן סופר מהיהודי הקדוש זללה"ה שאמר שבשבת זה יש בו התחדשות בשפע בדברי תורה"¹⁶.

נמצאנו למדים¹⁷:

היחס בין הקבוע והמתחדש, הסטטי והדינמי מהווה סוגיה מרכזית בעולם המחשבה. שבת וראש חודש מסמלים שני צירים אלו, השבת קבועה בקדושה אלוקית ואילו ראש חודש מתקדש בידי ישראל. דיאלקטיקה זו באה לידי ביטוי במערכות זוגיות נוספות כמו חמה ולבנה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ועוד. השלמות איננה מושגת בהעדפת יסוד אחד על משנהו אלא דווקא במיזוגם. כך בהפטרנו שבנבואת יחזקאל נכרכים יחד החודש בשבת, שבשניהם ייפתחו שערי המקדש לעתיד. פתיחה זו היא עדות להתחדשות העתידה ולפתיחת שערי הלב של כל אחד ואחד. אותו שער פנימי, שסמל העבודה הזרה שעליו גרם לחורבן הבית – הוא שייפתח מחדש לעתיד בעקבות דרישת ישראל לבנינו. יותר מכל ראשי החודשים – ראש חודש ניסן, הפותח את האביב, הוא המסמל את ההתחדשות הישראלית, ועליו הצטוו ישראל: "החודש הזה לכם". בשבת זו, שבה אנו קוראים בפרשת החודש, הזדמנו לפונדק אחד ראש חודש ניסן ושבת, ורב הוא השפע הנתון והמחודש שניתן להשיג בה.¹⁸

¹⁶ 'פרי צדיק' פרשת החודש, ב.

¹⁷ תוספת זו הינה מדברי העורך.

¹⁸ שיחה זו נאמרה בשנת ה'תשל"א.